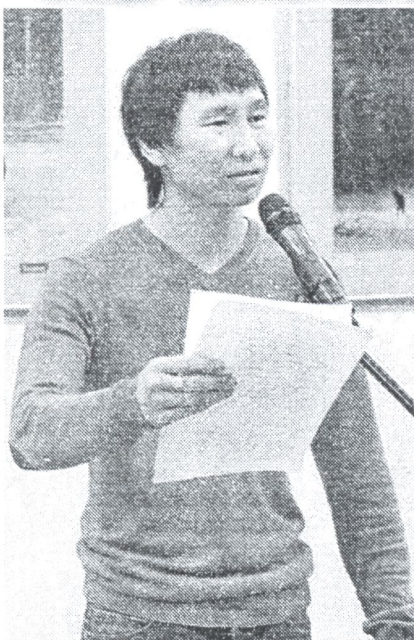

Бэлиэ түгэн

«Тусаһа» – поэзия кэскиллээх түһүлгэтэ

«Тыл кыһатын» үлэтин көбүлээччилэр Гаврил Андросов, Зинаида Архипова, Рустам Каженкин, Александра Попова, Яна Байгожаева, о.д.а. бэйэлэрин тула эдэр талааннары түмөн, сырыы ахсын сонун бырайыактары толкуйдуулар. Ол курдук кинилэр ааспыт сезонҥа алта тэрээһини тэрийбиттэрэ. Аан бастаан Алампа поэзиятыгар дьоро киэһэни түстээбиттэрэ. Иван Арбита, Семен Данилов айар үлэлэригэр, граждан-

Кэлинги кэмгэ Дьокуускайга поэзияны таптааччыларга бэртээхэй үгэс олохтонно. Ол курдук былырынҥыттан ылата «Тыл кыһата» эдэр суруйааччылар түмсүүлэрин тэрийиилэринэн «Муус Хайа» комплекскка «Тусаһа» диэн ааттаах поэзия түһүлгэтэ тэриллэн, номнуо киэнг сэнгээриини ылыан ылла.

• Саргылаана ДАНИЛОВА

ан-минээн Дьааҥыттан кытта кэлбит Елизавета Мигалкина Наталья Ивановна хоһооннорун доргуччу аахтылар. Петр Ворогушин бу түгэнгэ «Сигнал» диэн бэйэтин саҥа хоһоонун уратытык ааҕан, көрөөччүлэри бэркэ сэргэхситтэ.

дытын талааннар быһаараллар. Суруйааччы бэйэтин кэнниттэн дьону батыһыннарыахтаах. Билигин тыл сыаннаһа чэпчээбит, суруйааччы оруола уларыйбыт, маассабай культура сабардаабыт уустук кэмигэр омукупут туругун, олох туһунан санааны биһиги айымньыларбытыгар итэбэтиилээхтик көрдөрүөхтээхпит. Мин санаабар, киһи

түрээштин тэрийбиттэрэ. Аан бастаан Алампа поэзиятыгар дьоро кизэни түстээбиттэрэ. Иван Арбита, Семен Данилов айар үлэлэригэр, гражданскай-патриотическай темаба кэрэхсэбиллээх кэпсэтиини тэниппиттэрэ. Поэзия кизэлэрэ аңардас хоһоонунан эрэ муңурдаммакка, мэлдьи ырыа аргыстаах добуһуолламмыттар.

Оттон бу иккис сезон аһыллыта ордук өрө көтөбүллүүлээхтик, истинг иэйилээхтик ааста. Өрүү буоларын курдук «Тусаһа» түстэнэр «Муус Хайа» комплексыгар элбэх киһи муһунна. Бу комплекс директора предприниматель Егор Макаров эдэр талааннары өйөөн, түмсүү үлэтигэр көмөлөһөн, «Муус Хайаны» ураты тыын тулалыыр киинигэр кубулуупта кэрэхсэбиллээх. Ол да иһин алтынны 30 күнүгэр буолбут көрсүһүүгэ үгүс көрөөччү тобуоруста. Эдэр ычат поэзия эйгэтигэр кытыһара, көх-нэм буолара олус үчүгэй көстүү.

Эдэр поэттар бу сырыыга хаһаангытаабыр да долгуйдулар. Тоҕо диэтэххэ, дьоро кизэни саха народнай поэта, Саха сириин Суруйааччыларын сойууһун салайааччыта Наталья Харлампьеваба анабылларта түбэһиэхэ буолбатах. Бу оҕолор поэзия хонуутугар бастакы хардыыларын оңороллоругар Наталья Ивановна быһаччы оруоллаах. Кини алгыһынан, өйөбүлүнэн эдэр суруйааччылар муньахтара 2004 сылтан ылата тэриллээбиттэн түмсүүлээх буоллулар, айар дьобурдара арылынна, сайдан, чэлгийэн иһэр.

Саха дьахталларыттан бастакы народнай поэтка анаммыт кизэһэ өбүгэ ситимиттэн сабаланна. Эдэр артыыс Гаврил Менкяров олонхоттон быһа тардыыны толордо. Ол курдук Н.И.Харлампьеваба айар дьобура олонхотун эһэтэ Ымньааһынтан бэрилибитин суруйааччы мэлдьи ахтар.

Поэзия түһүлгэтин поэт кыргыттар Зинаида Архипова, Александра Попова иилээн-сабалаан ыыттылар. Бу күн Наталья Харлампьева хоһооннорун культура уонна искусство колледжын студеннара (салайааччы Сардаана Федорова) поэт саңа айымньыларыттан — «Түүр омук үлтүркэйэбин», «Азия хотун» ааттабылы билиһиннэрдилэр. Маны сэргэ Яна Байгожаева, Ангелина Васильева, Гаврил Андросов, Петр Ворогушин итиэннэ бу кизэһэ ана-

тылар. Петр Ворогушин бу түгэнгэ «Сигнал» диэн бэйэтин саңа хоһоонун уратытык ааҕан, көрөөччүлэри бэркэ сэргэхситтэ.

Поэзия кизэтигэр — Екатерина, Алексей Егоровтар народнай поэт хоһоонноругар «Хаар сылааһа», Анастасия Готовцева «Бэйэн бил», Тамара Попова «Кыыс кэтэхэр ыһабы» ырыаларын бэлэхтээтилэр, авторга туһаайан истинг тыллари анаатылар, сүгүрүйүүлэрин биллэрдилэр. Оттон Алампаба сүгүрүйбэт поэт суоҕун курдук, Наталья Харлампьева таптыыр, ытыктыыр улуу талаана Алампа буоларынан, Дмитрий Бястинов «Үрүң тулук эрэ мөлбөстүүр» ырыаны дьыэрэ-тэн сүрэҕи-дууһаны долгутта. Онно сөп түбэһиннэрэн, Наталья Ивановна «Алампа — Архангельскайга» диэн хоһоонун ааҕан ситэрэн биэрдэ.

Сотуртаабыта Дьокуускайга буолан ааспыт «Үрүң хаар алгыһа» норуоттар икки ардыларынаабы поэзия фестивалын дуораана бу кизэһэ иһиллэн ылла. Ол курдук фестивальга ыалдыттаабыт Бурятия народнай поэта Баир Дугаров «Мы внебрачные дети России» диэн хоһоонугар тирэҕирбит Наталья Харлампьева хоһоонун Гаврил Андросов аахта. Итиэннэ биэчэр кыттылаахтара фестиваль суолтатын уонна кыттылаахтарын туһунан истинг тылларынан санаан аастылар.

Биэчэр түмүктэниитэ поэтессалар Амнаттан Саргылаана Гольдерова-Саргы Куо, Хангалас улууһун Уулаах Ааныттан Күөрээйэ Сайда Наталья Харлампьева талааныгар сүгүрүйүүлэрин биллэрэн, анабыл хоһооннору бар дьон истиитигэр ааҕан иһитиннэрэннэр, түһүлгэ ис хоһоонун байытан, кизэргэтин биэрдилэр.

Түмүккэ народнай поэт Н.И.Харлампьева дириг ис хоһоонноох этииттэн билиһиннэрэбит:

— Саха литературата сүүстэн тахса сыл сайдан кэлбитигэр поэзия мэлдьи инники күөнгэ сылдьар, ол да курдук поэзияттан саха литературатын историята сабаламмыта. Поэзия ис туругуттан, эйгэтиктэн норуоппугун сирдиир сырдык санаалар сабыллыбыттар, ааспыт уонна кэнэбэскини ситимниир дириг толкуйдар тобуллубуттара. Онон поэзия ааҕааччы өйүгэр-санаатыгар сабыдыллыыр, уһуну-киэни анаарар үрдүк аналын толорон чистээхтик кэлбитэ. Хайа да кэмгэ литература сай-

сабардаабыт уустук кэмигэр омукпут туругун, олох туһунан санааны биһиги айымньыларытыгар итэбэтиилээхтик көрдөрүөхтээхпит. Мин санаабар, киһи учуутала, оскуолата суох бэйэтин суолун сөпкө солуур кыаҕа суох. Онон эдэр киһиэхэ учууталыгар, оскуолатыгар таба тайанлыта улахан оруоллаах. Батыһар эйгэлээх буолабына, кыната да далааһыннаах буолуо. Литература сүрдээх уустук эппиэтинэстээх эйгэ. Суруйааччы ылбычча баҕардыг да буолбаккын, эдэр саастан суруйааччы буолууну сөпкө өйдүөх тустаахкын. Эдэр сааһыттан бэриниилээхтик, утумнаахтык үлэлээбит киһи ситэн-хотон чочулан тахсар. Онон мин эдэр дьонго ити санааны туһаайан туран, бу курдук бииргэ түмсэн поэзия кэскилин туһунан кэпсэти танаараргытын, тематическай тэрээһиннэри тэрийэр буолбуккутун биһирибин. «Тыл кыһата» түмсүүгэ, бүгүнгү айар кизэһэ кыттыбыт оҕолорго махталбын тиэрдэбин. Олус истинг көрсүһүү буолбутуттан долгуйдум, — диэн народнай поэт санаатын тиэртэ.

Дьэ, ити курдук биир умнуллубат түгэн көрөөччү кутун тутта. Бу олон эрэ, хайдах эрэ ааспыт үйэ 60-с сылларын санаан ылабын. Оччотооҕу кэм саамай сайдылаах айар ыччата Москва политехническай институтугар поэзия кизэлэрин тэрийэн, «улу-гурбут» дойдуну уһуннарар аналламмытара. Бу түмсүүттэн Ахмадулина, Вознесенская, Евтушенко, Рождественская талааннара чабылыа тыкпыттара. Кэм-кэрдии ааспытын да иһин, поэзия хонуутун талааннара хаһан да утарыааччы суоҕа. Куйаары кытта ситимнээх уустук эйгэбэ айылбаттан айдарылаах саңа «сулустар» куоластара чуордук иһиллэн, саңа «сигналары» тарбата туруохтара.

Аны сэтинньи 22 күнүгэр эдэр суруйааччылар «Тусаһа» түһүлгэлэригэр былдыһыктаах кэмнэргэ «үрүң» дьаралыктана сылдыбыт поэттары ахтан-санаан ыһахтара. Онон саха поэзиятын таптааччылары бу ураты ис хоһоонноох көрсүһүүгэ ыңырабыт.

Виктор ЭВЕРСТОВ хаартыскаба түһэриитигэр: Саха народнай поэта Н.И.Харлампьеваба анаммыт «Тусаһа» дьоро кизэтин түгэннэрэ.